

מבחן סימן שט"ו- דיני מחיצות ואהל

1. **מחיצה:** א. האם מותר להעמיד מחיצה בשבת [פרט, קבועה ואינה קבועה ומהו קבע]. ב. האם מותר לפרוס שטיח פרסי לנוי ע"ג הקיר ע"י שתולהו על ד' וויס שנמצאים על הקיר בד' צדדיו. ג. אתר בניה ורוצים שלא יכנסו אליו ילדים, ומניחים בפתחו כמה בלוקים זע"ז או פלטת גבס ויפרקוהו מיד אחר השבת - האם אריך למעבד הכי.
2. **מחיצה המתרת:** א. כתוב שיטות הראשונים בדין זה ומקורותיהם בש"ס. וכיצד נפסק. ב. פסק השו"ע סי' רע"ז ס"א 'נר שמונח אחורי הדלת אסור לפתוח הדלת שמא יכבנו'. האם מותר לעשות מחיצה ליד הנרות כדי שיוכל לפתוח הדלת? ג. הרוצה לעשות מחיצה ליד מיטת החולה בבי"ח כדי שיוכלו להתפלל שם [ובלי מחיצה אסור להתפלל], האם יכול לעשות מחיצה זו כשעה לפני התפילה? ד. סוכה העשויה מג' דפנות והדופן השלישית היא גם הדלת, האם יכול לפתוח הדלת ולסגור אותה בשבת חוה"מ. ה. רשות: כתב המג"א שמחיצה המתרת צריכה להיות קבוע המכל צדדיה דאל"כ אין לה שם מחיצה. לפ"ז, האם מותר להדק וילון הפרוס מער"ש כדי שיהיה מתייר?
3. **אהל:** א. מהם דעות הראשונים בענין האם צריך האהל מחיצות, ומהי דעת הט"ז בזה. ב. חופה העשויה לכבוד או אהל שעושים הילדים במשחקם, האם צריך מחיצות כדי להתחייב בעשייתה. ג. מרפסת שיש בה שמש ורוצה להניח על גגה כמה מחצלות של סכך מגולגלות ועי"ז יהיה לו צל. ד. במקרה הנ"ל, וקודם מחזיק ביד את המחצלות ואח"כ שם עמודים מתחת שיחזיקו את המחצלות. ה. באר מנהג העולם שעושים בשמחת תורה חופה מטליתות מעל חתן תורה, ולא חוששים לדין אהל.
4. **מקרים מצויים בדיני אהל:** א. גגון של עגלת אמבטיה וכשפורסו יוצר גג ומחיצות ביחד [ולא פרוס טפח מער"ש], האם מותר לפותחו בשבת- נמק. ב. האם מותר לפרוס שמיכה מעל העגלת אמבטיה ויש טפח בין התינוק השוכב בה לבין השמיכה. ג. באופן הנ"ל והשמיכה פרוסה מער"ש, האם יכול להסירה כדי לקחת התינוק. ד. סל שמתחת לעגלה שנפל בשבת ורוצה לחברו [באופן המותר מצד דיני תקיעה והידוק] ויש לו מחיצות – האם מותר לחברו בשבת. ה. עריסת תינוקות העשויה מד' דפנות המתקפלות, ועוד פלטה של עץ שמניחים על בין המחיצות, ונמצא שיש ד' דפנות המגיעות עד הרצפה ואוהל על גביהם וא"א להשתמש בחלל שנוצר, האם מותר להרכיבה בשבת.
5. **משמרת וכיסוי הכלים:** א. האם מותר לתלות משמרת על כלי שאינו רחב, ומדוע. ב. האם מותר לכסות כלי שאינו רחב, ומדוע. ג. מקובל בסיר הקוגל של הקידושים בשבת מכוסה בנייר כסף, ובבית כנסת אחד אחר מנין הנץ הסירו את הנייר כסף ולקחו חלק מהקוגל לקידוש, ואח"כ החזירו הנייר כסף כדי שישאר שאר הקוגל למנין השני- האם טוב עשו, ומה לדעתך ראוי היה לעשות.
6. א. האם מותר לפרוס אהל לצל פחות מטפח. ב. האם מותר לפרוס אהל לצל יותר מטפח ע"י שמושך חוטים המחוברים אליו.
7. שאלה ממבחן הרבנות [לענות רק על מה שלא התבאר בתשובות הקודמות]: א. מחיצה שאינה מתרת האם מותר לעשותה בכל גוונא, ומחיצה המתרת האם אסור לעשותה בכל גוונא. ב. איתא בגמ' 'האי פרוונקא אפלאגא כובא שרי אכוליה כובא אסור' באר שיטות הראשונים בבאור הגמ' וכיצד נפסק להלכה. ג. ציין מספר דוגמאות שהותר עשיית אהל בשבת ובאר מדוע.

תשובות

1. א. בגמ' שבת קכה: נחלקו ר"א ורחמ"ט בדין פקק החלון, לר"א אסור להשימו ולחכמים מותר, ומבואר בגמ' שכו"ע מודו שאין לעשות אהל עראי בתחילה כי פליגי בלהוסיף. ולדעת רש"י כו"ע מודים שאין עושים גג בתחילה ונחלקו לענין להוסיף על המחיצה וה"ה לעשות מחיצת עראי בתחילה, שלר"א אסור ולחכמים שרי ועשיית מחיצה המתרת נידונת כעשיית מחיצה בתחילה ולכן אסורה לכו"ע. ואילו לדעת התוס' נראה שכו"ע מודו שעשיית מחיצת עראי אסורה, ונחלקו בלהוסיף מחיצת עראי. ולדעת מהר"ם מותר לעשות מחיצה לכתחילה ואסור לעשות מחיצה המתרת. והלכה כחכמים, ולכן לדעת רש"י

ומהר"ם מותר לעשות מחיצת עראי ולדעת התוס' יש לאסור ופסק השו"ע ס"א שמותר לעשות מחיצת עראי בשבת. וגדר מחיצת עראי שהיא לזמן מועט ובפמ"ג הסתפק האם ח' ימים נחשב לקבע ובבאור הלכה ריש סי' תרל"ו נקט שסוכה הינה עראי, ובסי' שי"ג הביא הבאור הלכה של' יום נחשב לקבע. ועוד הגדרה מצינו שצריך שתהיה דבר קבוע ולא זו ממקומו ברוח כמבואר במשנ"ב סק"ו ומקורו בבי"ב בבאור דברי רש"י בדין וילון, שכתב שאם הוילון קבוע אסור לעשותו בשבת. ולכן רק סדין קבוע מכל צד לאורך זמן נחשב לעשיית מחיצה קבועה. ובבאור הלכה הוסיף שאם עושה מחיצה מאבנים הגם שהיא עראי בזמן- אסור לעשותה בשבת, וכתב בזה ב' הסברים: א. הנחת אבנים זע"ז חשיב קבע. ב. מחיצה שאינה עשויה להפריד בין רשויות אלא תשמיש בפנ"ע חשובה קבע.

ב. רש"י [עירובין קב.] כתב שאסור לקבוע וילון שעושים לקבע ולדעת תרומה"ד הכוונה אף בוילון שזו לכל צד ומחובר רק מלמעלה, ווילון המותר הוא וילון שעושים לפני ארון הקודש שאין לו צורך בתור מחיצה. ואילו הב"י הסביר שאסור רק באופן שקובעו בכל צדדיו. ובמג"א כתב לפ"ז שאם קובע מכל צד אך מצמיד לקיר שלא משמש כמחיצה- מותר לעשות כן בשבת לדעת הב"י, וכן פסק המשנ"ב. ובחזו"א סי' נב חלק על מג"א בזה ודעתו שאף אם אין בעשייתו איסור של עשיית מחיצה סו"ס יש בזה איסור של בונה שמחבר משהו קבוע לבנין. ונראה שסברת המג"א שאין לחייב משום בונה כאשר לא מבטל את מה שבונה לבנין, והיות ותליית תמונה או שטיח לנוי לעולם לא יחשב כחלק מן הבנין- לא יהיה בזה איסור בונה.

ג. ולפי מה שהתבאר בחלק א' של התשובה יש לדון ע"פ הבאור הלכה באופן הראשון לאסור בהשמט בלוקים כי הנחת אבן על אבן אסורה בכל האופנים, ואילו לטעם השני של הבאור הלכה אפשר שיש להתיר דסו"ס עושה זאת בשביל הפרדת רשויות ולא לשימוש אחר. ופלטה של גבס יהיה מותר לפי כל האופנים כי אין זה נחשב להנחת אבנים זע"ז.

2. א. דעת התוס' ומהר"ם לאסור עשיית מחיצה המתרת ומקורותיהם מהגמ' עירובין מד: שאין לעשות דופן שלישית של סוכה היות והיא מתרת, וכן מגירסת הגמ' סוכה טז: ואילו דעת רש"י להתיר מחיצה המתרת, ובשו"ת פנים מאירות סי' ל' כתב לבאר דעת רש"י שבסוכה אסור היות וע"י מחיצה זו אף הסכך יש לו חשיבות של סכך של סוכה ולכן בזה אסור מחיצה המתרת, אך כאשר עושה רק מחיצה בלא אהל והיא מתירה סובר רש"י להתיר. ולדינא פסק השו"ע ס"א לאסור מחיצה המתרת.

ב. בפמ"ג ריש הסי' הביא בתחילה לחוש בזה משום מחיצה המתרת, אך דחה לבסוף, דכל גידרה של מחיצה המתרת היינו שיוצר רשות בפנ"ע וכמבואר באורך במג"א. ואילו במקרה זה לא עושה רשות בפנ"ע ולכן מותר.

ג. במג"א סי' שי"ג הביא דעת ר"י הלוי שפקק החלון שיש שם מת אסור לסגורו מדין מחיצה המתרת שע"י לא יטמאו הכלים שבבית. וחלק עליו המג"א דממ"נ, הכלים שכבר שם – נטמאו, והכלים שאינם שם – כלפיהם אינה מתרת כי בזמן שסוגר הפקק לא מציל מכלום. ולפ"ז יש לדון בכל אופן שעושה מחיצה המתרת אך עדיין לא משתמש בה להתיר אלא רק לאחר זמן לכאורה בנו בזה למחלוקת המג"א והר"י הלוי. ויש לעיין בזה.

ד. לכאורה בכל פתיחה וסגירה יש בזה מחיצה המתרת והיה מקום לאסור. אלא שאפשר שכמו שמותר לעשות אהל בהיתר של כסא טרסקל, כן יהיה היתר לעשות מחיצה המתרת בהיתר של כסא טרסקל שנחשב לעביד וקאי, ואין לומר שסו"ס כעת עושה רשות אחרת ומתיר הדבר, שהרי אף בדין מחיצה המתרת מותר להוסיף כשיש טפח מער"ש אף שאין הטפח עצמו מתיר מידי. ויש להביא ראיה להתיר מהרמ"א ס"ס תרכ"ו שהתיר לפתוח ולסגור הגג שמעל הסוכה כשיש צירים למרות שע"י יוצר מחיצה המתרת של הסכך. וכ"כ בשש"כ.

ה. יש להסתפק האם האיסור של מחיצה המתרת היא יצירת 'המחיצה' או יצירת 'המתיר', דאם האיסור יצירת המתיר- יש לאסור גם בזה. ובשש"כ הביא בשם הגרש"ז להתיר בזה וראיתו ממה שמותר להוסיף על טפח אחד למרות שקודם לא היה 'מתיר' וכעת מתיר.

3. א. דעת הרשב"א שחייב אהל הוא כאשר משתמש באויר שתחתיו אף שאין לו מחיצות כלל. ודעת התוס' בביצה שהעיקר הוא אם יש לו מחיצות או לא. ודעת התוס' שהביא הרשב"א הוא שצריך שיהיה גם מחיצות וגם שימוש באויר שתחתיו. והמשנ"ב סקי"ז הביא ב' הדעות האחרונות ולא הביא דעת הרשב"א כלל. ובבאור הלכה הביא דעת הרשב"א וחשש לו לכתחילה. ובאוהל שעשוי כולו להשתמש תחתיו כו"ע מודו שאין צריך מחיצות שהרי כך הוא בגמ' עירובין קב. בדיכרי דר"ה שאסור עשית אהל לצל אף בלא מחיצות. ודעת הט"ז שאין פלוגתא בין הראשונים, וכאשר האהל נותר לשימוש תחתיו חייב אף בלא מחיצות. וכאשר נוצר לשימוש מעליו תלוי כמה מחיצות יש לו. דאם יש לו ב' מחיצות ומשתמש

בפועל במה שתחתיו חייב, ואם יש לו ד' מחיצות חייב למרות שלא משתמש באויר שתחתיו. ובמשנ"ב פסק כדעת הט"ז.

ב. וחופה העשויה לכבוד כתב המג"א שדינה כמו כסא טרסקל, ובנוב"י למד בדעתו שאין לה דין אוהל לצל ולכן מותר בכסא טרסקל כי אהל העשוי לצל אין לו היתר זה. אך המשנ"ב בשעה"צ לה, וכן החזו"א נקטו שגם בעשוי לכבוד חשיב כעשוי לצל כי סו"ס נותר לשימוש תחתיו ולשיטתם יהיה אסור לעשות אהל כזה בשבת בלא מחיצות ולנוב"י יהיה מותר.

ג. אף שמבואר בס"ב שמחצלת מגולגלת אף שיש ברוחבה טפח אסור לפתוח אותה בשבת, מ"מ כתב המשנ"ב סקט"ז שבאופן זה יש לאסור לכו"ע.

ד. מבואר בגמ' שמותר לעשות אהל מלמעלה למטה. והקשה הגר"א לדעת הרשב"א שסובר שאף בלא מחיצות חשיב אהל, איך אפשר להתיר מלמעלה למטה הרי מיד כשעושה את הלמעלה כבר יצר אהל. והביא הבאור הלכה ס"ג את קושיית הגר"א ולא תירץ. אמנם החזו"א תי' שכאשר מחזיק בידיו את האהל אין לזה שם אהל כלל ולכן מותר לעשות מלמעלה למטה באופן זה ואף באופן שעושה את האהל לצל שהרי לדעת הרשב"א אין הבדל בין עושה לצל לדבר אחר. וממילא לדעת הגר"א יש לאסור באופן זה ולדעת החזו"א יש להתיר באופן זה.

ה. ולפי האמור לעיל יש לבאר מנהג העולם שעושים חופה לחתן תורה דהיות ומחזיקים ביד אין ע"ז שם אהל כלל. עוד ניתן לצרף דעת הנוב"י שחופה לכבוד אין לה דין אהל ולכן מותר כשאין לה מחיצות. אמנם ראיתי במגילת ספר שהעיר שע"פ השו"ע ס"ב יש לדון לאסור שהרי כתב שאין לעשות פרוכת שהיא מחיצה שמא תוך כדי עשייתה יעשה אהל טפח, ומשמע אפי' שעדיין הפרוכת בידו – חשיב אהל. והביא שהחזו"א נב, ה. כבר תמה בזה על השו"ע. עכ"פ לדינא יש לעולם על מה יסימכו כנ"ל.

4. א. יש להתיר כדין כסא טרסקל, ואף שעושה גם המחיצות, שהרי לדעת המשנ"ב שהיתר של כסא טרסקל נאמר גם באהל העשוי לצל – אין המחיצות מוסיפות איסור. אמנם לדעת הנוב"י יש לאסור, שדעתו בכל אופן שעושה גג ומחיצות חייב חטאת אף שעושה לזמן קצר ואין ע"ז היתר של כסא טרסקל.
ב. אסור לעשות כן, שהוא דין אהל לכל דבר.

ג. ממילא אסור לסתור אהל זה. ויש לדון האם מותר לסותרו ולהשאיר טפח, וכתב באבנ"ז שמותר לעשות כן. אמנם החזו"א כתב לאסור דבסתירה אין שיעור זה. ולדעת החזו"א לכאורה יצטרך להשאיר התינוק שם כל השבת. ועיין בשש"כ (כד, הערה לג) שכתב בשם הגרש"ז להתיר אף לדעת החזו"א דודאי לא הייתה כוונתו לזה עיי"ש.

ד. יש לדמות מקרה זה לחזרת מגירה בשבת מתחת השולחן, שהביא שעה"צ אות נו דעת הקצ"ש ע להתיר כי חשיב מלמעלה למטה. ודעת החי"א לאסור כי כן דרכו, ולכן לדעת החי"א יש לאסור. אמנם גם לדעת החי"א נראה שאפשר להתיר באופן שהסל מלא בדברים ועי"ז לא יהיה חלל טפח בין העגלה לסל – ולא יהיה בזה דין אהל.

ה. לכאורה נחשב שעושה בשבת גם המחיצות וגם האהל ויש ד' מחיצות שלדעת הט"ז אף שאין משתמש תחתיהם בפועל – סו"ס שם אהל עליו. וכן פסק המשנ"ב סקכ"ב. אמנם יש מקום לדון שנחשב הדפנות כבר עשויות מדין כסא טרסקל, ואם כן נחשב שעושה רק האהל בלא המחיצות, אלא שעדיין לדעת הט"ז אין להתיר זאת, ועוד שלא גרע מקרה זה ממה שלקוח סיר ממקום למקום וחשיב שעושה המחיצות ולא דנו בזה מצד כסא טרסקל. והאפשרות שיש לעשות היא להחזיק את הפלטה באויר ולהביא את המחיצות תחתיה ועי"ז יחשב מלמעלה למטה.

5. א. נחלקו הראשונים בטעם האיסור של משמרת. לדעת הרמב"ם ורש"י אסור משום עובדין דחול, ולדעת הרשב"א אסור משום אוהל. ולכל הדעות לא מצינו שחילקו בגודל הכלי. ואפשר שלדעת הרשב"א שהאיסור משום אהל צריך להיות רחב ג"ט דאל"כ אמרינן לבוד ולא מאהיל.

ב. נחלקו הראשונים בטעם האיסור של כיסוי כלים, לדעת הרשב"א משום שדמי למשמר, ולדעת התוס' משום אהל, והקשו התוס' הרי המחיצות עשויות מער"ש, וביארו התוס' שאיירי בכלי רחב, ובה נחשב שעושה גם המחיצות ביחד [כמבואר בחזו"א בבאור דברי התוס']. ולדעת הט"ז יש לאסור גם בכלי צר כאשר יש בתוכו משקה משום שנחשב שעושה המחיצות והכיסוי ביחד עיי"ש. והשו"ע פסק כדעת התוס' לאסור רק בכלי רחב. ובאמת טעמא בעי מדוע משמרת נחשבת לאוהל אף בכלי צר ואילו כיסוי הכלים נחשב לאהל רק בכלי רחב.

ג. כתב המשנ"ב סקמ"ח שכאשר מזיז הכלי ממקום למקום נחשב שעושה כעת את המחיצות. ולפ"ז יש לדון כיתד אנו מכסים כיום את הסירים. ובאמת בט"ז כתב שאם יש לסיר כיסוי מיוחד לא חשיב לאהל, וכ"כ בגר"ז סי"ט שהטעם שמותר לשבור המגופה ולא חשו לסתירת אהל היות והמגופה היא מיוחדת לכלי וצורתה ניכרת עליה שכיסוי היא לכלי. אמנם המשנ"ב לא הביא דעות אלו כלל, ונראה שהחמיר

בכל גוונא. ועכ"פ במקרה דידן יש לחוש שאין הנייר כסף חשיב מיוחד לכיסוי ולא ניכר עליו ויהיה אסור להחזירו אף לדעת הט"ז והגר"ז [ולחסירו נראה שאפשר באופן שאין טפח בין המאכל לנייר כסף]. והעצה לזה שיחזיקו את הנייר כסף ביד ויביאו הסיר אל הנייר ועי"ז יחשב מלמעלה למטה.

6. א. בגמ' קלח. מבואר תני רמי בר יחזקאל כילה אסור לנטותה. ולדעת הרי"ף הסוגיה איירי ברוחב פחות מטפח. ולדעת רש"י איירי ברוחב טפח. ופסק השו"ע ס"ח שאין לפרוס כילה אף פחות מטפח, כדעת הרי"ף. ולדעת הפמ"ג במשב"ז ח' אף רש"י מודה שאין לפרוס אוהל קבע פחות מטפח אלא שסובר שסתם כילה אין בה טפח. ונמצא לשיטתו שלפרוס פחות מטפח לקבע אסור לכו"ע ועראי מותר לכו"ע. אולם המשנ"ב סקל"ב נקט שלדעת הרי"ף אף עראי אסור לעשות פחות מטפח, ולדעת רש"י אף קבע מותר פחות מטפח כי אין על פחות מטפח שם אהל כלל, והלכה כרי"ף בענין זה ולכן יש לאסור לעשות אהל אף פחות מטפח. ודעת הנוב"י שהרי"ף אסר רק כשעושה גם הגג וגם המחיצות.

ב. בגמ' שם מבואר שאם עושה לכילה חוטים מער"ש מותר לפורסה בשבת וטעם ההיתר מבואר בראשונים משום שנחשב כמוסיף על האהל. וביאר הר"ן לדעת הרי"ף שמותר לפורסה רק עד טפח אך יותר מטפח אין לפורסה אף שיש חוטים, ונראה מדבריו שאין לעשות כן אף באהל עראי. והביא המג"א דברי הר"ן להלכה וכן הביאו המשנ"ב סקל"ז. ובשעה"צ הביא שלדעת הרמב"ם מותר לפרוס אף יותר מטפח. ולדעת רש"י בסוגיה הנ"ל ברור שהיתר זה נאמר אף בפריסה יותר מטפח. ונמצא בפשטות לדעת המשנ"ב אין להתיר לפרוס יותר מטפח. אך דעת החזו"א נב, ד. לבאר דברי הר"ן שאסר רק כשעושה לקבע אך אם עושה אהל עראי מותר לפרוס כשיש חוטים אף יותר מטפח.